

Emilije Laszowski

Dne 28. XI. 1949. preminuo je u Zagrebu Emilije Laszowski (rodio se 1. IV. 1868. u Brlogu na Kupi u staroj porodici poljskog porijekla), istaknuti kulturni radnik i historik, osnivač i prvi ravnatelj Muzeja grada Zagreba. Bio je činovnik i ravnatelj Državnog arhiva u Zagrebu i dopisni član Jugoslavenske akademije. Kao naučni radnik zadužio je našu historijsku nauku svojim izdanjima izvorne građe, od kojih su mu dva sveska izašla već poslije njegove smrti («Povjesni spomenici pl. općine Turropolje», «Monumenta Habsburgica», «Povjesni spomenici slob. kr. grada Zagreba», «Građa za gospodarsku povijest Hrvatske u XVI. i XVII. vijeku»). Laszowski je napisao također veliki broj radova, monografija, rasprava i mnoštvo članaka, manje više popularnog karaktera, razasutih po raznim časopisima i listovima.

Ne ćemo pogriješiti, ako ustvrdimo, da se najveći dio aktivnosti Laszowskoga u najrazličitijim pravcima naučne i literarne djelatnosti odnosio na grad Zagreb. Upravo je njegovom inicijativom osnovana gradska knjižnica i gradski muzej u Zagrebu. Kada je gradsko zastupstvo prihvatilo prijedlog društva »Braće Hrvatskog Zmaja«, da se u Kamenitim vratima uredi i smjesti gradski muzej s arhivom i gradska pučka knjižnica, pokrenuo je Laszowski akciju za prikupljanje muzejskih predmeta, a istovremeno je s dozvolom grada prenio u tek osnovani gradski muzej (1907) sve one dijelove gradskog arhiva do 1850. godine, što su ležali po podrumima, tavanima i uredskim prostorijama gradske vijećnice, izloženi propadanju. Do 1914. čuvao se ovaj arhiv zajedno sa škrinjom u gradskom muzeju, a tada je na poticaj Laszowskog prenešen kao depozit grada Zagreba u Zemaljski (državni) arhiv.

Rad na spašavanju gradskog arhiva povezan je neposredno s izdavanjem »Historijskih spomenika grada Zagreba«. Kada je, naime, godine 1905. umro Ivša Tkalčić, povjerilo je gradsko zastupstvo Emiliju Laszowskom, da nastavi njegova »Monumenta« izdavanjem novovijeke građe, i to su bili motivi, da se Laszowski počeo zanimati gradskim arhivom. U razdoblju od 1929. do 1949. on je izdao sedam omašnih svezaka građe, obuhvativši isprave, račune, sudbene pozive i presude, a u posljednjem, XVIII. svesku, koji je izdao Muzej grada Zagreba u redakciji L. Dobronić, zapisnike sjednica — sve građa iz XVI. i XVII. stoljeća.

Emilije Laszowski, inicijator osnivanja
Muzeja grada Zagreba
i njegov prvi ravnatelj
1907.—1926.

Laszowski je također napisao veliki broj članaka i mnoštvo crtica iz života starog Zagreba. Sigurno je, da je on u svoje vrijeme bio najbolji poznavalac materije, koja se odnosi na prošlost grada Zagreba, ali i pored odličnog poznavanja izvora, sustavne povijesti nije niti on napisao. Niz crtica, sa zanimljivim i vrijednim podacima, koji ilustriraju društvene, kulturne i političke prilike u Zagrebu od najstarijih vremena do XIX. st., izdao je pod skupnim nazivom »Stari i novi Zagreb« (1926).

Kao vrstan paleograf bio je u prvom redu izdavač historijskih dokumenata. Još ga je Klaić, sam odličan paleograf, smatrao najvršnjim čitačem starih isprava. Profesor V. Novak ubraja ga u red naših odličnih paleografa od Kukuljevića do Šišića. U izdavanju dokumenata Laszowski se povodi za svojim učiteljima Lopašićem, Tkalčićem i Smičiklasom. Zato se, nažalost niti on ne obazire na paleografsko-diplomatičku stranu teksta, pa i njegovim izdanjima manjka kritički aparat. Što više, nastavljajući Tkalčića on je ispustio tako dragocjene historijske uvode. Treba također upozoriti na često slabu akribiju njegovih ispisa. Ali i pored svih nedostataka njegove publikacije arhivske građe predstavljaju veoma značajan doprinos našoj historijskoj nauci.

Laszowski, tipičan predstavnik generacije, koja se duhovno razvijala krajem XIX. st. sa svim njezinim vrlinama i manama, bio je prožet lju-

bavljaju prema svome narodu i njegovoj prošlosti. Po struci nije bio historik, nije imao dovoljno metodološke spremne, niti je na historijsko proučavanje gledao kroz prizmu kriticizma suvremenog historičara. Njegove rasprave i članci, rađeni velikom brzinom, nedovoljno produbljeni, više su prepričavanja izvora negoli prave studije. On nije tretirao »velike probleme« naše prošlosti, niti je znao ući u suštinu problema. On je zapravo izraziti regionalni historičar. No svi ti nedostaci ne mogu umanjiti važnost njegovih radova, pa će im prilaziti svaki historičar, dakako s nužnim oprezom, tako dugo, dok ih ne zamijene bolji. Posebno treba istaknuti njegove topografsko-historijske studije, bez kojih bi se teško kretali po terenu, što ga je on tako dobro iz autopsije poznao.

Laszowski je djelovao i kao konzervator te je bio istaknuti član »Zemaljskog povjerenstva za čuvanje umjetničkih historijskih spomenika u kraljevinama Hrvatskoj i Slavoniji«. Mnogo se zalagao u borbi protiv rušenja Bakačeve kule na Kaptolu i Plemićeve kuće na Dolcu. K tome je veoma aktivno djelovao u zagrebačkom društvenom životu: bio je odbornik mnogih povijesnih, kulturnih i humanitarnih društava i jedan od osnivača »Braće Hrvatskog Zmaja«, humanitarnog društva »Dobrotvor« i »Društva za spasavanje«, te je svojim radom i djelovanjem zauzeo vidno mjesto u našoj nauci i društvenom životu, a napose u životu grada Zagreba.

EMILIJE LASZOWSKI

Emilije Laszowsky mort en 1949, un des fondateurs du Musée de la Ville de Zagreb, et son premier directeur fut en même temps l'initiateur de la fondation de la Bibliothèque de la ville. En continuant l'édition des »Monuments historiques de la ville de Zagreb«, commencés par l'historien Ivan Tkalčić en 1889, Laszowski était obligé de s'occuper de même avec des archives municipales, en ce temps-là à peu près entièrement abandonnées. Il a écrit aussi un grand nombre d'articles et d'esquisses relatifs à l'histoire de Zagreb.